

Zgodnesrednjeveško poselitev Bovškega v sredini ali drugi polovici 8. stol. nakazuje osamljen okostni grob z ogrlico iz steklenih jagod, odkrit ob cerkvi Device Marije v Polju. V dolini Možnice je bila najdena železna sekira iz 9. ali 10. stoletja. To pa je čas, ko so v zgornjem Posočju že živeli Slovenci. Bovčani so takrat verjetno že prevzeli krščanstvo, čeprav je prvi podatek o bovških cerkvah vezan na leto 1192.

Rimski bronast kipec Herkula s svetišča na Ravelniku. Herkul je bil med drugim zaščitnik trgovcev in popotnikov, prava, pogodb in lastnine (foto: Marko Zaplatil, ZRC SAZU).

Rimski bronast kipec Minerve s svetišča na Ravelniku, 1. stol. pr. Kr. Minerva je v rimski mitologiji boginja vojne in obrtnikov, Veneti pa so jo povezovali s prerokovanjem, pisanjem in zdravljenjem (foto: Drago Valoh, ZRC SAZU).

Izdal: Tolminski muzej, 2018, zanj mag. Damjana Fortunat Černilogar
Besedilo: mag. Miha Mlinar in dr. Jana Horvat
Pregled besedila: Špela Mrak
Fotografije: Drago Valoh, Marko Zaplatil, Marko Grego, Miha Mlinar
Oblikovanje: Mojca Turk, Polona Zupančič; **Tisk:** Medium

Za vsebino je odgovorna Občina Bovec. Organ upravljanja določen za izvajanje Programa razvoja podeželja RS za obdobje 2014–2020 je Ministrstvo za kmetijstvo gozdarstvo in prehrano.

Občina Bovec

Bovške arheološke zgodbe

Bronasto bodalo z Murne glave, 14. stoletje pr. Kr. (foto Marko Grego, arhiv Tolminskega muzeja).

Polnoročajni bronast meč iz 11. stoletja pr. Kr. so v Strmcu odkrili že ob koncu 19. stoletja (kopija, original hrani Prirodoslovno-zgodovinski muzej na Dunaju, foto: Marko Grego, arhiv Tolminskega muzeja).

Prazgodovinski drobci

Omemba kamnitih sekir iz obdelanega kamna, ki naj bi jih pred desetletji dobili v Bovcu, se po odkritju novih najdb zdi bolj verodostojna. Na jugozahodnem območju Kaninske vasi je bila namreč odkrita kamnita puščica, kakršne so bile značilne za čas med koncem mlajše kamene dobe in zgodnjo bronasto dobo (od konca 5. tisočletja do 1. polovice 2. tisočletja pr. Kr.). V ta časovni razpon morda sodi tudi odbitek iz temnosivega roženca, ki so ga našli zahodno od vzpetine Stražišče. Življenje v bronasti dobi (2. tisočletje pr. Kr.) zaenkrat odsevajo le hribovske najdbe, ki nakazujejo potek starodavnih poti proti Breginjskemu kotu in

Železnodobna lončena posoda z izkopavanj Tolminskega muzeja leta 1956 v Bovcu (arhiv Tolminskega muzeja).

Koroški. Bronast polnoročajni meč iz Strmca in bronasto bodalo z Murne glave visoko nad dolino Učje sta bila pred več kot tremi tisočletji odložena na izstopajočih mestih in verjetno predstavljata zaobljubna darova ob sestopu z gore ali prečkanju prelaza.

Bovška med 9. in 4. stol. pr. Kr.

V starejši železni dobi (9.–4. stol. pr. Kr.) je Bovška ležala na območju t. i. posoške skupnosti, ki je imela središče na območju današnjega Mosta na Soči. Eno ključnih gradišč, utrjenih višinskih naselbin, na katere izjemnost sta že ob koncu 19. stoletja opozorila znamenita arheologa, Tržačan Carlo Marchesetti in Dunajčan Josef Szombathy, je vzniknilo na osamelcu Ravelnik (Rabeljk) ob robu Bovškega polja, nad koriti Koritnice. Strateška postojanka z dobrim pregledom nad dogajanjem po kotlini je bila utrjena z mogočnim obzidjem, katerega ostanki so še danes vidni. Pomembnejša naselbina je bila tudi pri Srpenici. Pripadnost posoški skupnosti dokazujejo grobovi, podobni tistim z Mosta na Soči ali iz Kobarida. Pokojne so sežigali na grmadah, njihove ostanke položili v manjše grobne jame, zraven pa pridali posodje in nakit kot popotnico v onostranstvo. Posamični grobovi so bili odkriti na različnih točkah v Bovcu (Ograjnica, Radolje, v Bislih, Kasarne). Na ledini Ograjenca na Srpenici so arheologi delno raziskali grobišče iz 5. in 4. stol. pr. Kr. Grobni pridatki so po eni strani značilni za Posočje, hkrati pa je v njih čutiti bližino Venetov iz Padske nižine. Ograjenca leži tik ob stari obsoški poti, ki je že v železni dobi povezovala Tolminsko in Bovško s Koroško.

Keltski odsevi na Bovškem

Mlajša železna doba obsega zadnja tri stoletja pr. Kr. in predstavlja čas velike ekspanzije Keltov, katerih navzoč-

nost v Posočju pa je zaenkrat še negotova. Tukaj se lokalna tradicija prepleta s keltskimi vplivi. V bližini grobišča iz starejše železne dobe na Srpenici je bil v izpostavljenosti ledeniško grobljo vkopan žgan bojvniški grob z lokalno izdelanima železno sekuro in bronasto zaponko ter namerno zvito sulično ostjo in dvodelno ščitno grbo, ki pa sta verjetno keltskega izvora. Pridajanje orožja v grob je novost, ki je nastala pod vplivom keltskih običajev.

Rimsko naselje in svetišče na Ravelniku

Že na začetku 1. stol. pr. Kr. so rimski trgovci iz kolonije Akvileje (današnji Oglej) redno uporabljali pot preko Bovške kot najhitrejšo povezavo z Noriškim kraljestvom na Koroškem. O rabi poti priča npr. najdba rimskega srebrni-

Žgan grob z lončeno situlo s Srpenice med izkopom, 5. stol. pr. Kr. (foto: M. Mlinar, arhiv Tolminskega muzeja).

ka s Kluž, kovanega leta 91 pr. Kr. Zgornje Posočje je bilo rimski državi priključeno v drugi polovici 1. stol. pr. Kr. Na Bovškem polju sta se izoblikovali dve poselitveni jedri.

Življenje na osrednjem naselju na Ravelniku se je nekaj časa še nadaljevalo, morda do 2. stol. Pred južnim vhomom v naselbino so odkrili bronasta kipca Minerve in Herkula ter odlomke še treh kipcev (dve bronasti stopali s svinčeno oblogo za pritrnitev na podstavek in golen), ki so bili izdelani v Italiji v 1. stol. pr. Kr. Najdbe kažejo, da je tu stalo svetišče, običaj darovanja kipcev pa so v Posočje prinesli Veneti in Rimljani. Lahko si predstavljamo, da so jih na Ravelniku darovali popotniki oz. trgovci iz Italije, ki so verjetno nadaljevali potovanje čez Predel. Tudi večino drugih najdb lahko povežemo s svetiščem: dele noše (sponka za oblačilo, prstan), železen ključ, rimske novce, odlomka železnih lemežev, železne puščične osti in sulično kopito ter odlomke keramike (amfore, vrči, groba keramika). Svetišče z Ravelnika je po legi in darovanih predmetih podobno nadregionalno pomembnemu svetišču na Gradiču pri Kobaridu. Drugo naselje je zraslo na območju današnje cerkve Device Marije v Polju, to je v ravnini ob glavni poti, kot je običajno za rimsko dobo. Tu so bili odkriti stavbni ostanki velike kmetije (*villa rustica*) ali obcestne postaje, ki je delovala od 1. do 4. stoletja.